
Інститут педагогічної освіти
і освіти дорослих НАПН України
Львівський науково-практичний центр
Інституту професійно-технічної освіти
НАПН України
Національний університет
“Львівська політехніка”

***ПЕДАГОГІКА
І ПСИХОЛОГІЯ
ПРОФЕСІЙНОЇ
ОСВІТИ***

Науково-методичний журнал

№ 5

вересень – жовтень

У номері:

- * Дидактика, методика
і технології навчання*
- * Психологія*
- * Проблеми виховання*
- * Проблеми управління*
- * Наукове життя*

м. Львів

2014 р.

<p>Засновники: Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України Львівський науково-практичний центр Інституту професійно-технічної освіти НАПН України Національний університет “Львівська політехніка”</p> <p>Фахове видання України з педагогіч- них і психологічних наук</p> <p>Видається один раз на два місяці з січня 1997 р.</p> <p>Реєстраційне свідоцтво КВ № 16646-5318 ПР від 24.03.2010 р.</p> <p>Адреса редакції: 79008, м. Львів-8, вул. М. Кривоноса, 10. e-mail: prro2003@ukr.net</p> <p>Телефони: Головний редактор – (044) 440-63-88 (Київ) Заступники головного редактора – (032) 275-29-91 (Львів)</p>	<p>Головний редактор – Н. Г. Ничкало</p> <p>Перший заступник головного редактора – Ю. Я. Бобало</p> <p>Редакційна колегія: Г. П. Васянович (заст. гол. ред.), С. М. Вдович (відп. секретар), О. В. Аніщенко, Н. І. Жигайло, Я. Зімни, Я. Г. Камінецький, І. М. Козловська, В. М. Корягін, О. Є. Кузьмін, І. Є. Курляк, А. В. Литвин, П. Г. Лузан, В. О. Моляко, Н. В. Мукан, О. І. Огієнко, О. М. Отич, Е. О. Помиткін, Л. П. Пуховська, В. О. Радкевич, В. В. Рибалка, Н. А. Сейко, П. І. Сікорський, Т. П. Усатенко, Л. О. Хомич, Т. С. Яценко.</p> <p>Переклад англійською мовою: О. В. Дубовик</p>
---	---

Рецензенти: доктор педагогічних наук, професор Г. П. Васянович,
 доктор педагогічних наук, професор О. І. Огієнко,
 доктор психологічних наук, професор В. В. Рибалка,
 доктор психологічних наук, професор Е. О. Помиткін.

Рекомендовано до друку рішенням вченої ради Інституту педагогічної освіти
 і освіти дорослих НАПН України від 10 жовтня 2014 р., протокол № 10.

Педагогіка і психологія професійної освіти : науково-
 методичний журнал. — 2014. — № 5. — 248 с.

УДК 37

Науково-методичний журнал із проблем теорії, методики і
 практики професійної освіти адресовано науковцям, студен-
 там, викладачам професійно-технічних і вищих навчальних
 закладів, аспірантам, докторантам, усім, хто цікавиться про-
 блемами педагогіки і психології професійної освіти.

© Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України
 © Львівський науково-практичний центр
 Інституту професійно-технічної освіти НАПН України
 © Національний університет “Львівська політехніка”

Михайло Ткаченко

Формування компетентності в учнів професійно-технічних навчальних закладів	133
--	-----

ПСИХОЛОГІЯ

Іванна Парфанович

Соціально-психологічні показники і прояви видів девіантної поведінки дівчат шкільного віку за критерієм місця проживання	139
--	-----

Ірина Матійків

Застосування моделі Р. Ділтса у процесі формування вмінь управляти емоціями у професійній діяльності майбутнього фахівця професій типу “людина – людина”	148
--	-----

Юрій Вінтюк

Психологічні бар’єри у професійному самовизначенні особистості та проблема здоров’я	158
---	-----

Лідія Сліпчишин

Психолого-педагогічні засади розвитку творчості учнів професійно-технічних навчальних закладів	166
--	-----

Ганна Дегтярьова

Психолого-педагогічні основи формування професійно-особистісних якостей майбутніх фахівців професій типу “людина – людина”	176
--	-----

Ігор Коваль

Теоретичні аспекти психологічної готовності майбутніх рятувальників до діяльності в екстремальних умовах	184
--	-----

Роман Наконечний, Андрій Копитко, Наталія Мисак

Психолого-педагогічна підготовка магістрів у вищих навчальних закладах аграрного профілю	192
--	-----

ПРОБЛЕМИ ВИХОВАННЯ

Олена Будник

Соціокультурне виховання майбутніх фахівців в умовах ПТНЗ	203
---	-----

Юлія Колісник-Гуменюк

Формування професійної етики майбутніх фахівців	215
---	-----

УДК 377.1:159.9

Лідія Сліпчишин

**ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ
РОЗВИТКУ ТВОРЧОСТІ УЧНІВ
ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ**

Аналіз результативності галузевого розвитку в різних країнах світу та його вплив на рівень добробуту населення свідчить про важливість надання особливої уваги виявленню, розвитку й ефективному використанню творчого потенціалу кожного працівника. Можливість використати творчий потенціал кожної окремої особистості має не лише економічний, але й соціальний вимір, адже творчість як інструмент включає людину в створення раціональних схем діяльності, у якій бере участь значна кількість учасників. Відповідно до законів Природи неперервне вдосконалення схем діяльності визначає прогрес у розвитку людства. Ключовими чинниками цього розвитку є знання, інтелект, творчість і духовність, на основі яких відбувається реальне перетворення дійсності. Оскільки у цьому перетворенні кожному відведена своя роль, то постає питання про особистісний механізм творчості, умови його запуску і роль педагогів у цьому процесі.

Проблема творчості, творчої активності й обдарованості особистості є однією з найважливіших у психолого-педагогічних дослідженнях, адже здатність людини творити лежить в основі розвитку людини і суспільства. Різні аспекти проблеми творчості знайшли своє відображення у працях вітчизняних і зарубіжних філософів (М. Бердяєв, В. Біблер, І. Зязюн, К. Ясперс), психологів (Д. Богоявленська, Л. Віготський, Дж. Гілфорд, В. Моляко, В. Рибалка, С. Рубінштейн) і педагогів (О. Антонова, О. Вознюк, А. Макаренко, С. Сисоєва, В. Сухомлинський), що лягли в основу навчально-методичної роботи практиків. Тому важливість пробудження особистісного механізму творчості у кожного, хто навчається, застосування особистісно орієнтованого підходу в професійній підготовці конкурентоздатного фахівця і сьогодні не втрачає своєї актуальності, оскільки це дає можливість ще в навчальному закладі сформувати в учнів уміння користуватися творчістю як основним механізмом професійної адаптації.

Мета статті – обґрунтувати психолого-педагогічні засади розвитку творчості майбутніх фахівців та запропонувати рекомендації щодо їх упровадження в практику роботи професійно-технічних навчальних закладів.

Розвиток особистості відбувається в конкретній ситуації, яка не лише відображає відносини людини з соціумом, але й спрямовує процес розвитку в тому напрямі, який відповідає віковому періоду, та наповнює його відповідним змістом. Засобом реалізації ставлення людини до дійсності є діяльність, зокрема ті її провідні види, що відповідають даному етапу вікового розвитку особистості (Л. Виготський, О. Леонтьєв). Тому становлення особистості розглядають в інтелектуальному, особистісному і діяльнісному вимірах, у кожному з яких проявляються основні психологічні закономірності, відбуваються якісні зміни в пізнавальних процесах і формах мислення. Через спілкування і діяльність відбувається інтелектуальний розвиток людини, основним критерієм якого визнано вміння самостійно, творчо вирішувати завдання різних типів, здійснюючи перехід від репродуктивних до творчих. Невід'ємним показником цього розвитку є рівень рефлексії, тобто усвідомлення свого “Я” та власних дій [2, с. 122]. Ці положення психології орієнтують педагогічну практику на побудову навчально-виховного процесу, в якому увага звертається на підвищення самостійності учня, розкриття його творчого потенціалу і вдосконалення творчих здібностей, формування особистісної рефлексії.

Провідними механізмами особистісного розвитку і взаємодії людини з соціумом є *адаптація, індивідуалізація та інтеграція*, які пов'язані з певними якостями та поведінковими реакціями людини, зокрема з довільністю і регульованістю [5, с. 21–22]. Відповідно до цього розвиток особистості, зокрема тих, хто навчається, має відбуватися від зовнішньої діяльності, яку організовує педагог, до внутрішньої, пов'язаної з самоорганізацією учня чи студента, з поступовим переходом до самодіяльності. Як зазначає Б. Теплов, успішність виконання конкретної діяльності не зводиться лише до наявності відповідних навичок і вмінь, але значною мірою залежить від індивідуальних властивостей особистості – того, чим одна людина відрізняється від іншої, тобто від того, що визначає її індивідуальність [8, с. 214]. У цьому контексті різні індивідуальності відрізняються також і ступенем самодіяльності, яка спрямована на “перманентну зміну самих алгоритмів діяльності, на самодетермінацію”, що створює умови для розвитку особистості [4, с. 198]. Якщо у процесі такої діяльності виникає новий продукт, то разом із його створенням з'являється і творча активність особистості.

Підтримка творчих проявів особистості має ґрунтуватися на основних засадах педагогіки індивідуальності, а саме: пізнання людиною своєї самості та власного світу, що створює передумови для розвитку сутнісних сил; розвиток індивідуальності людини та всіх сфер її особистості: інтелектуальної, мотиваційної, емоційно-вольової, саморегуляції, предметно-

практичної, екзистенційної; використання традиційною педагогікою надбань і основних положень педагогіки індивідуальності, педагогіки співпраці тощо [1, с. 57]. Педагогічна підтримка тих, хто навчається, спрямована на те, щоб допомогти особистості усвідомити свої сильні та слабкі сторони, відмінності від інших, а також навчити, як у подальшому, враховуючи їх, організувати свій духовний і творчий саморозвиток.

Оскільки творча активність людини властива тим діям, які адекватні її схильностям і задаткам, то багато дослідників проблеми активності та розвитку людини (І. Вільш, Е. Голубєва, Г. Крайг, Й. Козелескі, К. Поляк, В. Рибалка) вважають, що в розвитку людини особистісні чинники відіграють більшу роль, ніж середовищні. Цей висновок акцентує увагу педагогів на застосуванні особистісно орієнтованого підходу, який дає можливість враховувати ті явища, які мають місце у процесі розвитку особистості загалом та особистості майбутнього фахівця зокрема (індивідуалізація, соціалізація, партнерство, особистісний прагматизм).

Відповідно до концепції сталих індивідуальних властивостей, особистість розглядається як сукупність сталих і змінних властивостей: сталі властивості не залежать від впливів оточення, не набуваються у процесі розвитку, виконують функцію спрямування (управління), у той час як змінні властивості формуються, розвиваються й удосконалюються під впливом зовнішніх чинників і набутого досвіду. До сталих індивідуальних властивостей, які не піддаються змінам, І. Вільш відносить: інтелектуальні (здатність перетворювати, здатність відтворювати, талант) та інтерперсональні (толерантність, поступливість, віддача) [11, с. 347]. Розвиток особистості відбувається на базі сталих індивідуальних властивостей, які є для нього рушійною силою. Якщо людина має талант у певній сфері діяльності, то саме він буде визначати її творчу активність і розвиток у цій сфері. На думку І. Вільш, відповідь на питання щодо кореляції ступеня розвитку вміння відтворювати з креативними діями є неоднозначною [11, с. 347]. Вона вважає, що в актуальних умовах людина, яка має навіть недостатні здібності до відтворювання і не пам'ятає детальної інформації стосовно вирішення минулих проблем, змушена творчо розв'язувати проблеми. Найбільше відповідають творчій активності та розвитку високі рівні здібності до перетворювання, таланту, позитивної віддачі та низький рівень поступливості під впливом інших. Таке поєднання рівнів властивостей є сприятливою передумовою для розвитку тих творчих здібностей, які належать до змінних властивостей особистості. Учена наводить практичні рекомендації для навчального процесу, які спрямовані на самореалізацію тих, хто навчається: індивідуалізацію навчання; підвищення пізнавального інтересу до навчан-

ня; створення позитивного емоційного поля; формування в учня (студента) установки на те, що джерело активності знаходиться в ньому, він сам керує своєю поведінкою; учень (студент) має відчувати незалежність і свободу вибору. Щоб в особистості фахівця виникало інноваційне мислення, необхідно підвищувати його творчу активність і сприяти оптимальному розвитку його здібностей під час навчального процесу.

В. Рибалка визначає такі шляхи розвитку здібностей особистості до рівня обдарованості та таланту: розширення і поглиблення свідомості, а також розгортання свідомої діяльності відповідно до компонентів структури особистості. Розширення і поглиблення свідомості можливе у вимірі особистості, який включає такі підструктури, як спрямованість, характер, самосвідомість, досвід, інтелект. Ці підструктури об'єднують змінні властивості, які з віком здатні розвиватися. Розгортання свідомої діяльності відбувається через її компоненти: потребнісно-мотиваційний, інформаційно-пізнавальний, цілеутворювальний, операційно-результативний та емоційно-почуттєвий [7, с. 152]. Повнішу характеристику професійній обдарованості можна дати на основі класифікації Є. Клімова, в якій уся багатоманітність видів професійної діяльності розглядається через групи профілів із дво-, три-, чотири- і п'ятиелементною основами. У практичному вимірі з метою підвищення професійної адаптації випускників уже в навчальному закладі необхідно забезпечити можливість розвитку й інших (крім діадних) основ професійної діяльності, наприклад, для діади "людина – техніка" додати основу "образ" тощо.

А. Новіков пропонує розглядати рівні активності людини у двох напрямках: особистісного і діяльнісного зростання, взаємозв'язок яких дає уявлення про рівень виховання творчо активної особистості. До рівнів особистісного зростання він відносить ситуативну, надситуативну і творчу активність, які відрізняються простором прикладання активності, її тривалістю, виходом за межі вимог ситуації, ступенем самостійності в постановці проблеми та її вирішенні. Ці ж рівні можна розглядати в діяльнісному аспекті: операційний (ситуативний) – для розв'язання часткових завдань людина виконує окремі операції; тактичний (надситуативний) – людина виконує поточні завдання у змінених умовах, застосовуючи для цього весь комплекс наявних засобів; стратегічний (творчий) – разом з операційним і тактичним компонентами людина додатково демонструє і такі особистісні якості, як високі пізнавальні й аналітичні уміння, широкий кругозір, комунікативні здібності тощо [3, с. 72-73]. Тому моніторинг розвитку фахівця в конкретній професійній діяльності дає можливість виділити необхідний рівень творчої активності, види творчості й особистісні якості з метою їх

попадання в резонанс із зовнішніми діями (соціально-економічними вимогами, орієнтованими на технологічний розвиток людства).

Під впливом суспільних потреб між суб'єктами відносин, які можна розглядати як вузли системи, виникають зв'язки. Якщо в цих суб'єктів немає можливості утворювати безліч зв'язків, то вони вибирають найцінніші та найважливіші з них, самоорганізуючись у мережеві структури. Крім того, збільшується важливість досить легкого переходу від вузла до вузла. Розглянутий підхід виявився зручним у багатьох сферах діяльності, оскільки він допомагає виявити умови стійкості системи. Виграш такої стратегії у професійній діяльності полягає в тому, що чим більше здібностей та обдарованостей (вузлів) людини задіяні в роботі, тим ефективніше працює фахівець, маючи нагоду швидко адаптуватися до нових вимог ринку праці.

Ступінь професійної адаптації фахівця залежить від його нахилів і здібностей. Розглядаючи можливі ситуації професійної адаптації фахівців, І. Вільш констатує, що найціннішими працівниками для працедавців є ті, нахили, здібності й обдарованості яких відповідають професійним вимогам. У такому разі можна очікувати на високу результативність їх праці завдяки творчій активності, високій кваліфікації та наявності затребуваних професійних компетенцій, високому професіоналізму та поінформованості. Якщо людина працює у сфері, яка відповідає її здібностям і обдарованості, вона може розраховувати на успіх, задоволення і самореалізацію. Вибір професії з орієнтацією на кон'юнктуру чи моду, а не на власні сильні сторони, унеможлиблює творчу самореалізацію в обраному напрямі та заохочує задовольняти власні зацікавлення в позапрофесійній діяльності [10, с. 62-63]. Власне хобі як зацікавлення в позапрофесійній діяльності є показником того, що людина з різних причин неповною мірою самореалізується у професійній діяльності.

Спроби самореалізації часто наштовхуються на проблему освоєння нової сфери діяльності. Когнітивні технології допомагають людині ефективно використовувати комплекс власних здібностей, кожна з яких може розглядатися як ступінь свободи. Створення стійких зв'язків між цими ступенями підвищує мобільність фахівця у професійній діяльності, сприяє варіативності професійної кар'єри. Здатність до самоорганізації, до виявлення параметрів порядку в різноманітних ситуаціях дозволяє людині змінювати стратегії поведінки, зокрема у професійній діяльності. Такі стратегії властиві адаптивним галузям і відповідним професіям. Як наслідок, з'являються інтегровані професії, які стають ефективним механізмом адаптації до особливостей ринку праці. Освоєння нових видів продукції

часто супроводжується інтеграцією виробничих процесів і застосуванням нових технологій, які вносять “корективи у кваліфікаційні характеристики робочих місць, стандарти освіти й інші освітні компоненти” [6, с. 53], що також актуалізує потребу в інтеграції професій.

Проблематика еволюції професій виникла у зв’язку із глобальними трансформаціями на ринку праці, викликаних змінами технологічних устроїв. У результаті змін у професіях, спеціальностях, технологіях постає питання про формування високомобільного фахівця. На думку В. Фурманека, якість і рівень професійної мобільності визначається надмірністю професійної кваліфікації [9, с. 44]. Це означає, що високомобільний фахівець повинен виявляти творчу активність і в діяльнісному аспекті діяти стратегічно: не лише досконало виконувати операції, ефективно діяти в політехнічній ситуації, використовуючи для цього всі необхідні засоби, але й дбати про наявність у себе необхідних особистісних якостей та осучаснювати професійно орієнтовані знання. У протилежному випадку він не має шансів обійняти цікаву і перспективну для нього посаду.

Сьогодні у професійній освіті провідним є компетентнісний підхід, оскільки традиційна система навчання не змогла забезпечити необхідного рівня професійних якостей у фахівців. У практичній діяльності багато з випускників не були конкурентоздатними через відсутність сформованості важливих професійних якостей, особливо таких, що затребувані в умовах, відмінних від тих, для яких вони попередньо формувалися. Все більш затребуваними є фахівці, у професійній діяльності яких необхідно приймати рішення або виконувати дії, спираючись на естетичну складову діяльності.

Суб’єкт, який ініціює техніко-естетичну творчість у своїй професійній діяльності, має різні рівні проектної, художньо-естетичної, ергономічної, екологічної та економічної культур, що спричинено часткою відповідної складової в його освіті (професійно-технічна, середня і вища професійна освіта). Суспільна потреба в розвитку цих культур привела до створення нового типу освіти – дизайн-освіти, яка екстраполює методи і засоби проектної освіти на всі рівні освіти. Дизайн-освіта стала методологією соціально-культурного проектування, з позицій якої змінюється організація сфери освіти, на нових засадах формується світогляд, здійснюються пошуки нових підходів до процесу побудови освітнього простору. Ці підходи мають забезпечити формування майбутнього фахівця з проектно орієнтованим мисленням. У такому разі змістове наповнення професії передбачає дотримання принципів перспективності, наступності та доповнювальності.

Принцип перспективності передбачає врахування сучасних особливостей світового технологічного розвитку і тих галузей, що становлять його

ядро. Оскільки люди відрізняються здатністю адаптуватися до осучаснених професійних вимог, що може становити загрозу для їх зайнятості, то актуальним завданням професійної освіти є задіяння всіх потенціалів особистості для підвищення її конкурентоспроможності на ринку праці. Завдяки системній роботі, яка проводиться в загальноосвітній школі при навчанні предмета технології (трудове навчання) на основі сучасного стандарту, учні залучаються до творчої діяльності засобами проектно-технології, що одночасно розвиває в них образне мислення та формує проектно-конструкторські вміння. Цей процес повинен мати логічне продовження під час навчання в закладах системи ПТО, де система професійних знань доповнюється тими художніми і техніко-технологічними знаннями, які сприяють формуванню і розвитку проектно-конструкторських умінь і творчого мислення, в чому й виявляється наступність. Вивчення художніх основ у контексті професії значно підвищує творчий потенціал учнів, не лише розвиваючи різні типи мислення, а й підвищуючи мотивацію, загальну успішність, впливає на формування професійно-культурної компетентності, сприяє підвищенню професіоналізму, підвищує загальнокультурний рівень особистості. Великі можливості для творчого зростання та підвищення адаптації майбутніх технічних фахівців до змін на ринку праці надає додаткова художня освіта, яку можна здобувати за різними стратегіями в ПТНЗ з урахуванням специфіки професійної діяльності та варіантів її опанування (варіативний інтегрований курс за вибором; додаткова освіта у рамках гурткової роботи як у навчальному, так і в позашкільному закладі; додаткові заняття з предмета).

Отже, на основі зазначеного вище можна зробити такі висновки:

1. Особистісно орієнтований підхід до формування майбутнього фахівця в ПТНЗ має ґрунтуватися на засадах педагогіки індивідуальності, відповідно до якої його творчий розвиток відбувається тоді, коли педагоги впливають на змінні властивості особистості.

2. Орієнтація учнів на професійну самореалізацію буде зі сторони педагогів декларативною до того часу, поки вони не допоможуть майбутнім фахівцям усвідомити джерела власної енергії та напрям її використання (інтроверт – екстраверт), адже це дає ключ до розуміння того, звідки творча людина бере енергію і куди її спрямовує.

3. Професійну обдарованість учнів ПТНЗ необхідно визначати не лише за діадним профілем, але й за ширшою основою. Це дозволить внести корективи як до навчальних програм із професійних і професійно орієнтованих предметів, так і в змістове наповнення позаурочної роботи.

4. Досягнути творчого рівня особистісного і діяльнісного зростання майбутнього фахівця можна лише тоді, коли в навчальному закладі дбають про розвиток тих видів творчості, які резонують із зовнішніми впливами, орієнтованими на соціально-економічний і технологічний розвиток країни, а також акцентують увагу на тих видах діяльності, що вимагають проектно орієнтованого мислення й умінь високого порядку.

5. Збагачення змісту навчальних програм має сприяти розвитку мислення високого порядку (критичного, продуктивного, творчого) майбутнього фахівця, а також розвитку тих видів творчості, які здатні вивести особистість за межі основної професійної діяльності та створити основу для ширшого простору для творчості, наприклад, за рахунок додаткової художньої освіти (дизайн-освіти) розширюється простір професійної діяльності для технічного фахівця (художнє кування, художнє лиття, художнє зварювання, художнє точіння і фрезерування).

Посилання:

1. Гребенюк О. С. Теория обучения : учебник / О. С. Гребенюк, Т. Б. Гребенюк. — М. : Изд-во ВЛАДОС-ПРЕСС, 2003. — 384 с.
2. Зимняя И. А. Педагогическая психология : учебник для вузов / И. А. Зимняя. — 3-е изд. — М. : [МПСИ] ; Воронеж : [МОДЭК], 2010. — 448 с.
3. Новиков А. М. Постиндустриальное образование : монография / А. М.Новиков. — М. : Изд-во “Эгвес”, 2008. — 136 с.
4. Новіков Б. В. Творчість як спосіб здійснення гуманізму / Б. В. Новіков. — К. : Видавець Парапан, 2005. — 332 с.
5. Петровский А. В. Проблема развития личности с позиции социальной психологии / А. В. Петровский // Вопросы психологии. — 1984. — № 4. — С. 15—30.
6. Профессиональная педагогика : учебник / под. ред. С. Я. Батышева, А. М. Новикова. — Изд. 3-е, перераб. — М. : Изд-во “Эгвес”, 2009. — 456 с.
7. Психологія особистісно орієнтованої професійної підготовки молоді : наук.-метод. посібник / за ред. В. В. Рибалки. — Київ ; Тернопіль : Підручники і посібники, 2002. — 388 с.
8. Теплов Б. М. Способности и одаренности / Б. М. Теплов // Избранные труды : в 2 т. — Т. I. — М. : [Педагогика], 1985. — С. 25—40.
9. Furmanek W. Problemy rozwoju teorii edukacji zawodowej / W. Furmanek // Kształcenie zawodowe: pedagogika i psychologia / pod red. T. Lewowickiego, I. Wilsz, I. Ziaziuna, N. Nyczkało. — Częstochowa ; Kijów : [Wyd-wo Wyższej Szkoły Pedagogicznej]. — 2003. — № 4. — S. 29—52.
10. Wilsz J. Relacje między procesem przystosowania zawodowego a strukturą osobowości osoby przystosowującej się / J. Wilsz // Kształcenie zawodowe: pedagogika i psychologia / pod red. T. Lewowickiego, I. Wilsz, I. Ziaziuna, N. Nyczkało. — Częstochowa ; Kijów : [Wyd-wo Wyższej Szkoły Pedagogicznej]. — 2003. — № 4. — S. 53—74.
11. Wilsz J. Rozwój i aktywność człowieka w kontekście wartości jego stałych indywidualnych cech osobowości / J. Wilsz // Проблеми освіти у Польщі та в Україні в контексті процесів глобалізації та євроінтеграції : зб. мат-в Міжн. наук.-практ. конф-ї, 22–24 квітня 2009 р., Київ – Житомир / за ред. В. Кременя, Т. Левовицького, С. Сисоєвої. — К. : КІМ, 2009. — С. 344—355.

References (transliterated and translated):

1. Grebenjuk O. S., Grebenjuk T. B. Teorija obuchenija : uchebnik (Theory of training : Textbook). Moscow, 2003. 384 p.
2. Zimnjaja I. A. Pedagogicheskaja psihologija : uchebnik dlja vuzov Educational psychology : Textbook for higher schools). Moscow ; Voronezh, 2010. 448 p.
3. Novikov A. M. Postindustrial'noe obrazovanie: monografija (Postindustrial education : Monograph). Moscow, 2008. 136 p.
4. Novikov B. V. Tvorchist yak sposib zdiisnennia humanizmu (Creativity as a way of humanism). Kyiv, 2005. 332 p.
5. Petrovs'kij A. V. Problema razvitija lichnosti s pozicii social'noj psihologii (The problem of personality development from the perspective of social psychology) // Voprosy psihologii (Issues of Psychology), 1984, № 4. P. 15—30.
6. Professional'naja pedagogika : uchebnik (Professional pedagogy : Textbook). / S. Ja. Batyshev & A. M. Novikov (ed.). Moscow, 2009. 456 p.
7. Psykholohiia osobystisno oriientovanoi profesiinoi pidhotovky molodi : nauk.-metod. posibnyk (Psychology of personality oriented training of youth : Scientific-method. manual). / V. V. Rybalko (ed.). Kyiv ; Ternopil, 2002. 388 p.
8. Teplov B. M. Sposobnosti i odarennosti (Ability and talent). // Selected Works in 2 volumes. Vol. I. Moscow, 1985. P. 25—40.
9. Furmanek, W. Problemy rozwoju teorii edukacji zawodowej (Problems of development of the theory of vocational education). // Kształcenie zawodowe: pedagogika i psychologia (Vocational training: pedagogy and psychology) / Ed. by T. Lewowicky, I. Wilsz, I. Ziaziun, N. Nyczkalo. Częstochowa ; Kijów 2003, № 4. P. 29—52.
10. Wilsz J. Relacje między procesem przystosowania zawodowego a strukturą osobowości osoby przystosowującej się (The relationship between the process of employability and the structure of the personality adapting) // Kształcenie zawodowe: pedagogika i psychologia (Vocational training: pedagogy and psychology) / Ed. by T. Lewowicky, I. Wilsz, I. Ziaziun, N. Nyczkalo. Częstochowa ; Kijów 2003, № 4. P. 53—74.
11. Wilsz J. Rozwój i aktywność człowieka w kontekście wartości jego stałych indywidualnych cech osobowości (Human development and activity in the context of regular individual personality traits). // Education in Poland and Ukraine in the context of globalization and European integration : Proceedings of International scientific-practical conference, 22-24 April 2009, Kyiv-Zhytomyr / Ed. by V. Kremen, T. Lewowicky, S. Sysoeva. P. 344—355.

Стаття надійшла до редакції 04.09.2014

Л. Слипчишин

Психолого-педагогические основы развития творчества учащихся профессионально-технических учебных заведений

Обоснованы психолого-педагогические основы развития творчества учащихся профессионально-технических учебных заведений, рассматривающиеся как эффективный механизм профессиональной адаптации. Установлено, что подготовка будущих специалистов на основе педагогики индивидуальности не только дает ключ к пониманию того, откуда творческий человек берет энергию и куда ее направляет, но и учит, как достичь творческого уровня личностного и профессионального роста. Освоение разных видов творчества во время профессиональной подготовки позволяет создать основу для более широкого пространства применения профессионального творчества. Предложены рекомендации относительно внедрения рассмотренных психолого-педагогических основ в практику работы профессионально-технических учебных заведений. Автор предлагает в процессе форми-

рования будущих специалистов в ПТУ применять личностно ориентированный подход, развивать те виды творчества, которые резонируют с внешними влияниями, ориентированными на социально-экономическое и технологическое развитие страны, акцентировать внимание на тех видах деятельности, которые требуют проектно ориентированного мышления и умений высокого порядка.

Ключевые слова: личность, индивидуальность, творчество, специалист, профессиональная деятельность, профессионально-техническое учебное заведение.

L. Slipchyshyn

Psycho-pedagogical Bases of Creativity Development of VET Students

The article deals with psychological and pedagogical principles of creativity development of pupils at vocational schools, which is regarded as an effective mechanism for the professional adaptation. It is found that future professionals training has to be based on the principles of individuality pedagogics, which not only gives a key to understanding where a person takes the creative energy and where it directs, but also teaches how to achieve the level of creative personal and professional growth. The mastering of different kinds of creativity during training lets to create a basis for wider area of professional work application. The recommendations for implementation of the considered psychological and pedagogical principles in the practice of vocational education are given. The author offers to apply personality-oriented approach in the formation of future professionals at vocational schools, to develop the kinds of creativity that resonate with external influences, focused on the socio-economic and technological development of the country, to focus on those activities that require a design-oriented thinking and skills of high order.

Key words: personality, individuality, creativity, professional, professional activities, vocational school.

Рецензент – доктор педагогічних наук,
професор Л. О. Хомич